

İLETİŞİM BECERİLERİ ÖLÇƏĞİNİN AZERBAIJAN DİLİNƏ UYARLAMA ÇALIŞMASI

Ercan YILMAZ

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye

 <https://orcid.org/0000-0003-4702-1688>

Gulnar JAFAROVA

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye

 <https://orcid.org/0000-0002-8421-7092>

Giriş

Günlük yaşamlarını sürdürürken amaçlarına ulaşmada çeşitli zorluklarla karşılaşan bireyler diğer insanlarla işbirliğine, yardımlaşmaya gereksinim duyarlar. Bu işbirliği ve yardımlaşmanın gerçekleşmesi için ise insanların kurdukları ilişkilerde duygu ve düşüncelerini birbirlerine aktarması, birbirlerini anlaması gerekir. Bu aktarma ve anlama süreci ise iletişim kavramıyla açıklanmaktadır (Seyidov, 2007). Literatür incelendiğinde iletişim kavramıyla ilgili birçok tanım yapıldığı görülmektedir.

Latince’de *communicare* ‘ortak kılma’ anlamına gelen, Türkçe’de ise haberleşmenin karşılığı olarak kullanılan iletişim kavramını Kaya (2009) geniş bir şekilde ‘anımları insanlar arasında ortak kılma’ faaliyeti olarak tanımlamıştır. Lewis (1975) ise, bu kavramı iki veya daha fazla kişinin bilgiyi, fikir ve tutumları aralarında ortak bir anlayış oluşturacak şekilde paylaşması süreci olarak açıklamıştır (akt. Hoy ve Miskel, 2010). Kişiler arasında gerçekleşen iletişim bir kişinin fikir, düşünce ve duygularını bir başkasına iletme süreci olarak da ifade edilmiştir (Xie ve diğ., 2013).

İletişim bir göndericiden alıcıya ya da alıcılara bilgi aktarma, anlama, duyma ve duyurma, düşünme ve düşündürme, bilgi alma ve bilgi verme sürecidir (Kentli, 2016). Başka bir tanımda ise, iletişim insanların davranışlarını etkilemek ya da belli bir sonuca ulaşmak amacıyla duygu, düşünce, inanç, tutum ve davranışlarını sözlü, yazılı, ya da sözsüz olarak iletmeler süreci olarak ele alınmıştır (Demirtaş, 2010, s.413).

Tanımlardan görüldüğü üzere, iletişim insanların hem kendi fikir, düşünce ve duygularını ifade edebilmesi hem de karşı tarafın düşüncelerini anlaması sürecinde önemli etkiye sahip bir kavramdır. İletişim aracılığıyla insanlar çevre hakkında bilgi edinmekle birçok beceri ve alışkanlıklar kazanırlar ki, bu da onların yaşamını kolaylaştırır. Bu anlamda, iletişim farklı konularda bilgi ve anlayışı geliştirmeye yardımcı olan temel becerilerden biri olarak değerlendirilmektedir (Evans, 2011). İletişim becerileri, konuşma başlatma, sosyal etkileşimleri sürdürme, düşünce ve duygularını başkalarına ifade etme ve başkalarının duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlama becerilerini içerir (Bedell ve Lennox, 1997, s.42). Bu açıdan da, bireylerin düşünce ve duygularını doğru bir şekilde aktarması ve diğerleri tarafından doğru bir şekilde algılanması için iletişim becerilerine sahip olmalarının onların kişisel ve mesleki hayatında önem arz ettiği söylenebilir.

Ayrıca, iletişim becerilerinin 21.yy becerileri içerisinde yer alması (Chung vd., 2016; Göksün, 2016; Kazmierczak, 2017) şuanda üniversite öğrencisi konumunda olan, gelecekte ise öğrencilerinin bilgi ve becerilerle donatılmasında önemli katkı sağlayan kişiler olacak öğretmen adaylarının da bu becerilere sahip olmasını önemli kılmaktadır. Üniversite öğrencilerinin bu becerilere sahip olmaması ileriki mesleki hayatlarında da öne çıkan engelleri aşmada zorluk çekmelerine sebep olabilir. İletişim becerilerine sahip olan bir öğretmenin öğrencisiyle ve diğer okul üyeleri ile olan ilişkilerini daha etkili bir şekilde kurabileceği düşünülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde farklı bölümlerde eğitim gören üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerini konu edinen birçok çalışma gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu çalışmalar farklı açılardan ele alınmıştır. Bazı çalışmalarda iletişim becerileri farklı değişkenlere göre (Görmüş ve diğ., 2013; Pehlivan, 2005; Dilekmen ve diğ.,2008; Tepeköylü ve diğ.,2009; Erözkan,2007) incelenirken, bazılarında iletişim becerilerinin öğrencilerin olumsuz otomatik düşünceleri (Şirin ve Izgar, 2013), empati düzeyleri (Tutuk ve diğ., 2002), öğretmenlik mesleğine

yönelik tutumları (Tunçeli, 2013), duygusal zeka, akademik başarı (Taşlıyan, 2015), mutluluk (Kırık ve Sönmez, 2017), motivasyon (Demirdağ, 2021) gibi değişkenlerle ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Türkiye'nin yanı sıra dünyanın birçok ülkesinde öğrencilerin iletişim becerileri üzerine araştırmalar (Kravits, 2002; Hannah, Millichamp ve Ayers, 2004; Hoffman, Utley ve Ciccarone, 2008; Rickles vd., 2009; Lanning, Ranson & Willett, 2008; Alhaddad, 2015; Luiz Adrian, Zeszotarski ve Ma, 2015; Mirhaghjou, 2015; Chung vd., 2016; Sugito vd., 2017., Lubis, Lubis, Ashadi, 2018, Hasanah ve Malik, 2020) yapıldığı görülmektedir.

Birçok ülkede iletişimi konu edinen araştırmaların gerçekleştirilmesine rağmen alanyazın incelemesi zamanı Azerbaycan'da bu konuya ilişkin yeterli sayıda araştırmaların yapılmadığı, özellikle de nicel yöntemlerin kullanıldığı çalışmaların ve bu çalışmaların yapılabilmesi için ölçme araçlarının mevcut olmadığı görülmektedir. Literatürdeki bu boşluğu doldurmak ve gelecekte iletişim üzerine yapılacak olan diğer çalışmalara katkı sağlamak için bu çalışmada 'İletişim Becerileri Ölçeği'nin Azerbaycan diline uyarlanması amaçlanmıştır.

Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı 'İletişim Becerileri Ölçeği' Türkçe formunun Azerbaycan diline uyarlanmasıdır.

Yöntem

Çalışma Grubu

Çalışmanın katılımcılarını 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Bakü' de Devlet Üniversitelerinin birinde 297'i lisans, 254'ü lisansüstü düzeyde eğitim görmekte olan toplam 551 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin 523'ü (%94,9) kadın, 28'i(%5,1) ise erkektir. Çalışma grubunu oluşturan öğrenciler seçkisiz yolla seçilmiş ve araştırmaya gönüllü olarak katılmıştır.

Veri Toplama Aracı

İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ)

Likert tipi ölçme aracı olan 'İletişim Becerileri Ölçeği' üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerini ölçmek amacıyla Owen ve Bugay (2014) tarafından geliştirilmiştir. 25 maddelik ölçek dört boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar, kendini ifade etme (KIE), iletişim ilkeleri ve temel beceriler (IITB), iletişim kurmaya

isteklilik (IKI) ve etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim (EDSOİ) şeklinde isimlendirilmiştir. İITB alt boyutu- 10, KİE-4, EDSOİ-6, İKI-5 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte beş dereceli (hiçbir zaman=1, her zaman=5) yanıt seçenekleri bulunmaktadır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt faktörlerine ilişkin iç tutarlık katsayıları ise, İITB için .79; KİE için .72; EDSOİ için .64 ve İKI için ise, .71 olarak belirlenmiştir.

İşlem

İletişim Becerileri Ölçeğinin (İBÖ) Azerbaycan'caya uyarlama çalışmalarını gerçekleştirmek için öncelikle, ölçeği geliştiren F. K.Owen ile iletişime geçilerek, ölçeğin Azerbaycan diline uyarlanmak istendiği belirtilmiştir. Yazar ölçeğin uyarlanabileceğini e-posta aracılığıyla araştırmacıya bildirmiştir. İzin sürecinden sonra, İletişim Becerileri ölçeğinin özgün formu olan Türkçe'den hedef formu olan Azerbaycan'caya çevrilmesi işlemlerine başlanmıştır. Ölçek maddeleri araştırmacı ve bir Azerbaycan dili uzmanı tarafından bir birinden bağımsız bir şekilde Azerbaycan'caya çevrilmiş ve daha sonra bir araya gelinerek çeviriler karşılaştırılmış, her madde için tek bir Azerbaycan'ca ifadeye ulaşılmıştır.

Ardından, derecelendirme formu oluşturularak, ölçeği Türkçe orijinal maddeleri sol tarafa ve Azerbaycanca çevirileri sağ tarafa yazılmış, ayrıca gerekli görülen durumlarda; maddenin değiştirilmesi düzeltilmesi ve veya çıkartılmasıyla ilgili görüş ve önerilerini belirtecekleri açıklama bölümü eklenmiştir. Daha sonra yönetim ve psikoloji alanlarında uzman öğretim üyeleriyle iletişime geçilerek, ölçeğin özgün maddeleri ve Azerbaycan'caya çevirilerinin okunup, çeviri maddelerin; özgün maddeyi, anlam ve içerik yönünden ne kadar karşıladığı yönündeki değerlendirmeleri istenmiştir. Çeviri uygunluk değerlendirme formu, uzmanlarca birbirinden bağımsız olarak doldurulmuş, maddelere ilişkin düzeltme önerileri de alınmıştır. Uzman görüşleri dikkate alınarak, Azerbaycan'ca maddelerde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Düzeltmeler sözcüklerin daha uygun eşanlamlılarla değiştirilmesi gibi küçük değişikliklerden oluşmuştur. Azerbaycanca form; madde sayısı, madde sırası ve derecelendirme ölçeği gibi noktalar açısından özgün formdaki düzeni korumuştur.

Daha sonraki aşamada; Azerbaycan dili uzmanları, Azerbaycanca Formdaki her bir maddeyi dilbilgisi ve anlaşılabilirlik açısından değerlendirmişlerdir. Azerbaycanca form, en son halini aldıktan sonra, başka bağımsız Türkçe uzman tarafından Azerbaycanca maddelerin Türkçe'ye geri çevirisi yapılmıştır. Özgün ve geri-çeviri Türkçe maddeler yan yana getirilerek, benzerlikleri araştırmacı ve iki bağımsız uzman tarafından incelenmiş ve yüksek oranda benzeştikleri belirlenmiştir. Böylece ölçeğin dil geçerliği çalışması tamamlanmıştır.

İletişim Becerileri Ölçeği'nin (İBÖ) dil eşdeğerliği çalışması, 2019-2020 Eğitim Öğretim Yılında Türkiye'de eğitim görmekte olan öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Bu öğrencilere ölçeğin orijinal olan Türkçe formu uygulanmış ve 20 gün sonra ölçeğin Azerbaycanca formu uygulanmıştır. İki uygulama arasında yüksek düzeyde ilişki ($r = .94$) olduğu gözlenmiştir. Ölçeğin Azerbaycan'ca ve Türkçe formu altboyut açısından değerlendirildiğinde de boyutlar arası İletişim İlkeleri ve Temel beceriler ($r = .929$), Kendini İfade Etme ($r = .936$), Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim ($r = .802$), İletişim Kurmaya İsteklilik ($r = .902$) yüksek düzeyde ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Bulgular

Ön Analizler

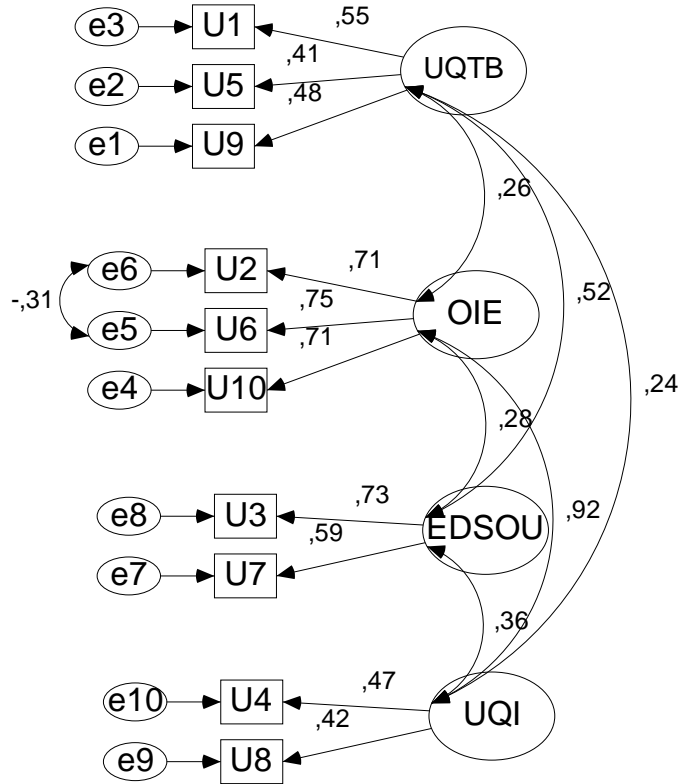
Veri grubu öncelikli olarak kayıp değerler ve normallik varsayımları açısından değerlendirilmiştir. Buna göre eksik girilen herhangi bir değere rastlanmazken, basıklık ve çarpıklık katsayılarının normal dağılım varsayımlarını karşıladığı görülmüştür. Aynı zamanda medyan, aritmetik ortalama ve mod değerleri bir birine yakındır.

Yapı Geçerliliği

İletişim Becerileri Ölçeği'nin (İBÖ) faktör yapısının özelliklerini betimlemek amacıyla Cooper ve Petrides (2010) tarafından gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizi incelenmiştir. Ölçek uyarlama çalışmasında tekrar açıklayıcı faktör analizi yapılmasına gerek yoktur (Worthington ve Whittaker, 2006). Bu görüşler ve yapılan incelemeler sonucunda ölçeğin açıklayıcı faktör analizi yapılmamasına karar verilmiştir.

Cooper ve Petrides (2010) tarafından bulunan yapının örneklem verisine iyi uyum gösterip göstermediğini anlamak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi bulgularından yararlanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda aşağıdaki model geliştirilmiştir.

Şekil 1 İletişim Becerileri Ölçeği'nin (İBÖ) Alt Boyutlarına Yönelik DFA Sonuçları

Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucu daha iyi uyum iyiliği değerleri elde etmek amacıyla İletişim İlkeleri ve Temel beceriler boyutunda (1, 3, 6, 13, 15, 16, ve 25), Kendini İfade Etme boyutunda (5), Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim boyutunda (11, 18, 19 ve 22), İletişim Kurmaya İsteklilik boyutunda ise (7, 9 ve 14) maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Bu işlemten sonra kalan maddelerin doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Elde edilen uyum iyiliği değerleri incelendiğinde Ki-Kare değerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu görülmektedir. $\chi^2/df= 1,283$; GFI= ,987; AGFI=,974; NFI= ,891; CFI= ,972, RMSEA= 0,23 şeklindedir. Bu sonuçlara göre elde edilen uyum iyiliği değerlerinin iyi uyum düzeyinde olduğu söylenebilir. (Şimşek, 2007; Sümer, 2000; Schermelleh, Mooseburger ve Müller, 2003; Kline, 2011; Bayram,2013). Hesaplanan bazı modifikasyon değerlerine bakıldığında (m2-m17) hata kovaryansları arasında korelasyon saptanmıştır.

Dil Eşdeğerliği

Azerbaycan diline ve Türkçe'ye hakim 60 öğrencinin Azerbaycanca form puanları ile 20 gün sonra tekrar uygulanan Türkçe form puanları arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmış Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. *Orijinal form ile Türkçe form arasındaki ilişkiye yönelik Pearson Momentler Korelasyon Analizi sonuçları*

		Azerbaycanca form				Ölçek Toplam puan	
		UQT B	OİB	EDQUB	UQİ		
Türkçe form	İİTB (UQTB)	r	,929**				
		p	,000				
	KİE (OİB)	r		,936**			
		p		,000			
	EDSOİ (EDQUB)	r			,802*		
		p			,000		
	İKİ (UQİ)	r				,910**	
		p				,000	
	Ölçek Toplam puan						,940**
							,000

**p < .01

İBÖ'nin boyut ve alt boyutlara göre ise Türkçe form ile Azerbaycanca form arasındaki korelasyon katsayısı; “İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler” alt boyutu için $r=.929$, “Kendini İfade Etme” alt boyutu için $r=.936$, “Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim” için $r=.802$, “İletişim Kurmaya İsteklilik” alt boyutu için $r=.910$, ölçeğin tamamı için ise $r=.940$ olarak bulunmuştur. Çalışma grubundan elde edilen sonuçlara göre ölçeğin orijinal Türkçe formunun Azerbaycanca formuna eşdeğer olduğu söylenebilir.

Güvenirlilik

Doğrulayıcı faktör analizi sonrası çıkarılan maddelerden sonra ölçeğin iç tutarlılığına ilişkin güvenirliliği Cronbach alfa katsayısı ile hesaplanmıştır. Güvenirlilik için yapılan analizlerde İBÖ-KF'nun Cronbach alfa katsayıları İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler için .55 Kendini İfade Etme için .72, Etkin Dinleme ve Sözel olmayan İletişim için .60, İletişim Kurmaya İsteklilik için .54 ve ölçeğin tamamı için .67 olarak bulunmuştur.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma Korkut Owen ve Bugay (2014) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Ölçeği'ni Azerbaycan'caya uyarlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde yapı Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) gerçekleştirilmesine gerek duyulmamış, Doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Ölçek uyarlama çalışması sırasında yapılan işlemler sonucunda ölçme aracında yer alan 25 maddeden 15'i çıkartılarak 10 maddeden oluşan ölçeğin Türkçe formunda olduğu gibi 4 boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Altboyutlar, 'Ünsiyət Qaydaları və Təməl bacarıqlar' (1, 5, 9.maddeleri kapsayan 3 madde), 'Özünü İfadə etmə' (2, 6 ve 10.maddeleri kapsayan 3 madde), 'Effektiv Dinləmə və Qeyri-verbal Ünsiyət' (3 ve 7.maddeleri kapsayan 2 madde) ve 'Ünsiyət Qurmağa İstəklilik' (4 ve 8.maddeleri içeren 2 madde) olarak isimlendirilmiştir. Doğrulayıcı Faktör Analizinden sonra ölçeğin iç tutarlılığına ilişkin güvenilirliği Cronbach alfa katsayısı ile hesaplanmıştır. Güvenirlik için yapılan analizlerde İBÖ-KF'nun Cronbach alfa katsayıları İİTB (UQTB) için .45, KİE (ÖİE) için .72, EDSOİ (EDQVÜ) için .60, İKİ (ÜQİ) için .34 ve ölçeğin tamamı için .67 olarak bulunmuştur.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Ölçeğin Azerbaycan'ca formunun üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerini ölçmek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabilmesi kanısına varılmıştır. Ölçme aracının 4 altboyutu ve toplam maddelerden elde edilen yüksek puanlar iletişim becerilerinin yüksek düzeyde olduğunu, düşük değerler ise iletişim becerilerinin düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.

Açıklama bildirimi

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

İletişim

E-posta:eyilmaz@konya.edu.tr
gulnar.ceferova94@gmail.com

Kaynakça:

- Alhaddad, İ., Kusumah, S.Y. , Sabandar, J. & Dahlan, J.A. (2015). Enhancing students' communication skills through treffinger teaching model. *Indonesian Mathematical Society Journal on Mathematics Education*, 6(1), 31-39.
- Bayram, N. (2013). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş*, Amos Uygulamaları, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Bedell, J.R ve Lennox, S.S (1997). *Handbook for Communication and Problem-Solving Skills Training: A cognitive-behavioral approach.* https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=tpgkGiqhADwC&oi=fnd&pg=PA1&dq=communication+skills+and+problem+solving&ots=XfgvGWFrRs&sig=muFRYwivCvZRrUEhzStgaEyBWA8&redir_esc=y#v=onepage&q=communication%20skills&f=false
- Chung, Y., Yoo, J., Kim, SW., Hyunju L., Dana, L.Z. (2016). Enhancing students' communication skills in the science classroom through socioscientific issues. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 14(1), 1–27. doi:10.1007/s10763-014-9557-6
- Cooper, R., & Sawaf, A. (1997). *Executive EQ: Emotional intelligence in leadership and organizations*. New York: A Perigee Book.
- Demirdağ, S. (2021). Communication skills and time management as the predictors of student motivation. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 8(1), 38-50
- Demirtaş, M. (2010). Örgütsel iletişimin verimlilik ve etkinliğinde yararlı iletişim araçları ve halkla ilişkiler filmleri örneği. *Marmara Üniversitesi İİBF dergisi*, 28(1), ss.411-444.
- Dilekmen, M., Başçı, Z. ve Bektaş, F. (2008). Eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), ss.223-231.
- Erözkan, A. (2013). İletişim becerileri ve kişilerarası problem çözme becerilerinin sosyal yetkinliğe etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), ss.731 - 745.
- Evans, D.J.R (2011). Promoting knowledge and understanding in society. *Journal of Applied Research in Higher Education*, 3(1), pp. 35 – 46
- Göksün Orhan, D. (2016). Öğretmen Adaylarının 21. yy. Öğrenen Becerileri Ve 21.yy. Öğreten Becerileri Arasındaki İlişki. (Doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Görmüş, A. Ş., Aydın, S & Ergin, G. (2013). İşletme bölümü öğrencilerinin iletişim becerilerinin cinsiyet rolleri bağlamında incelenmesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), ss. 109-128.
- Hannah, A., Millichamp, C.J & Ayers, K. (2004). A Communication skills course for undergraduate dental students. *Journal of Dental Education*, 68 (9). 970-977. DOI:10.1002/j.0022-0337.2004.68.9.tb03846.x
- Hasanah, H. & Malik, M. N. (2020). Blended learning in improving students' critical thinking and communication skills at University. *Cypriot Journal of Educational Science*. 15(5), 1295 - 1306. <https://doi.org/10.18844/cjes.v15i5.5168>
- Hoffman, A., Utley, B., & Ciccarone, D. (2008). Improving medical student communication skills through improvisational theatre. *Medical Education*, 42(5), 537–538. doi:10.1111/j.1365-2923.2008.03077.x
- Hoy, V.K. & Miskel, C.G. (2010). *Eğitim Yönetimi: Teori, Araştırma ve Uygulama (Educational Administration: Theory, Research and Practice)*, (Çev.Ed. Selahattin Turan). Ankara: Nobel yayıncılık.
- Kaya, A (2009). *Yönetimde İnsan İlişkilerinin Sırları (2.Baskı)*. Konya: Eğitim Akademi.
- Kazmierczak, D (2017). Skills And Capabilities In The Knowledge Society. Smyrnova – Trybulska, E. (Ed.) *Effective Development Of Teachers' Skills In The Area Of Ict And E-Learning*, içinde (s.24-51) Katowice – Cieszyn.
- Kentli, F.D. (2016). *Yönetim süreçleri*. İlknur Maya (Ed.), *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi içinde*, (s.116-138) İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Kırık, A. & Sönmez, M. (2017). İletişim ve mutluluk ilişkisinin incelenmesi. İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi), 2 (1), ss.15-26
- Kline, R. B. (2011). *Principles And Practice Of Structural Equation Modeling Third Edition*. New York, ABD: The Guilford Press.
- Korkut Owen, F. & Bugay, A (2014). İletişim Becerileri Ölçeği'nin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), ss.51-64.
- Kravits, T. R., Kamps, D. M., Kemmerer, K., & Potucek, J. (2002). Brief Report: Increasing Communication Skills for an Elementary-Aged Student with Autism Using the Picture Exchange Communication System. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 32(3), 225–230. doi:10.1023/a:1015457931788

- Lanning, S.K., Ranson, S.L & Willett, R.M. (2008). Communication skills instruction utilizing interdisciplinary peer teachers: program development and student perceptions. *Journal of Dental Education*, 72 (2). 172-182.
- Lubis, N., Lubis, A., Ashadi, R.İ (2018). Integrating teaching models to enhance efl students' interpersonal communication skill and creativity. *International Journal of Education & Literacy Studies*, 6(4). 129-137.
- Luiz Adrian, J. A., Zeszotarski, P., & Ma, C. (2015). Developing Pharmacy Student Communication Skills through Role-Playing and Active Learning. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 79(3), 44. doi:10.5688/ajpe79344
- Mirhaghjou, S.N., Nayebi, N., Teymouri, R.M., Leily, E.K. (2015). Communication skills and related factors within patient by nursing student. *Journal of Holistic Nursing and Midwifery*, 25(2), 93-101.
- Pehlivan, K. (2005). Öğretmen adaylarının iletişim becerisi algıları üzerine bir çalışma. *İlköğretim Online*, 4 (2) , 17-23.
- Rickles, N. M., Tieu, P., Myers, L., Galal, S., & Chung, V. (2009). The Impact of a standardized patient program on student learning of communication skills. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 73(1), 4. doi:10.5688/aj730104
- Schermelleh-Engel, K., Moosburger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Test of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Method of Psychological Research Methods of Psychological Research*, 8(2), pp. 23-74
- Seyidov, S.İ., Hamzayev, M.E. (2007). Psikoloji. Baku: Nurlan Yayınevi.
- Sugito; E. S., Sri Mulyani; Hartono; & Supartono (2017). Enhancing Students' Communication Skills through Problem Posing and Presentation. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 6(1). 17-22
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Şimşek, Ö. F. (2007). Yapısal eşitlik modellemesine giriş. Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları. Ankara: Ekinoks Yayınları
- Şirin, H. & Izgar, H . (2013). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Olumsuz Otomatik Düşünceleri Arasındaki İlişki. *İlköğretim Online* , 12 (1), ss. 254-266 .
- Taşlıyan, M, Hırlak, B, & Harbalıoğlu, M. (2017). Duyusal zekâ, iletişim becerileri ve akademik başarı arasındaki ilişki: üniversite öğrencilerine bir uygulama. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 2 (3) , ss. 45-58
- Tepeköylü, Ö., Soytürk, M. & Çamlıyer, H. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu (besyo) öğrencilerinin iletişim becerisi algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(3), ss. 115-124.
- Tunçeli, H. (2016). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Sakarya Üniversitesi örneği) . *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3 (3). ss.51-58 .
- Tutuk, A., Al, D. & Doğan, S (2002). Hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empati düzeylerinin belirlenmesi. *C. Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 6 (2), ss. 36-41.
- Worthington, R. L., & Whittaker, T. A. (2006). Scale development research: A content analysis and recommendations for best practices. *The Counseling Psychologist*, 34, pp.806–83
- Xie, J., Ding, S., Wang, C., & Liu, A (2013). An evaluation of nursing students' communication ability during practical clinical training. *Nurse Educational Today*, 33, pp. 823-827.

Makaleni böyle alıntılaysın: Ercan YILMAZ , Gulnar JAFAROVA. İletişim becerileri ölçeğinin Azerbaycan diline uyarlama çalışması. *Bilim ve İnovatif Teknolojiler Dergisi*. Numara 23, 2022.s.64-76. DOI: 10.30546/2616-4418.23.2022.64

XÜLASƏ

Ünsiyyət Bacarıqları şkalasının Azərbaycan dilinə uyğunlaşdırılması

Ercan Yılmaz

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiyə

Gülнар Cəfərova

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiyə

Bu tədqiqat işi “Ünsiyyət Bacarıqları ” ölçmə vasitəsinin Türk dilindəki formasının Azərbaycan dilinə tətbiq edilməsi məqsədilə həyata keçirilmişdir. Tətbiq olunan ölçmə vasitəsi likert tipli ölçmə vasitəsi olub Owen və Bugay (2014) tərəfindən formalaşdırılmışdır. Ölçmə vasitəsinin maddələri tədqiqatçı və başqa azərbaycanlı dil mütəxəssisi tərəfindən müstəqil şəkildə Azərbaycan dilinə tərcümə edilmiş, sonra tərcümə edilən maddələr müqayisə olunaraq maddələrin son halına qərar verilmişdir. Mütəxəssislərin fikri alınaraq lazımi düzəlişlər edilməklə ölçmə vasitəsinin dil keçərliliyi reallaşdırılmışdır. Ölçmə vasitəsinin dil ekvivalentliliyi Türkiyədə təhsil alan azərbaycanlı tələbələrlə həyata keçirilmişdir. Tədqiqatın iştirakçı qrupunu 2019-2020-ci tədris ilində Bakı şəhərində yerləşən dövlət universitetində təhsil alan 297-si bakalvr, 254-ü magistr olmaqla ümumilikdə 551 təhsilalan təşkil etmişdir. Araşdırmalar nəticəsində ölçmə vasitəsinin Açıqlayıcı (izah edici) Faktor analizinin (AFA) edilməməsinə qərar verilmiş, Təsdiqləyici Faktor Analizi (DFA) həyata keçirilmişdir. Təsdiqləyici Faktor analizi nəticəsində daha yaxşı uyğunluq dəyərləri əldə etmək məqsədilə Ünsiyyət Qaydaları və təməl bacarıqlar’alt faktorundan (1, 3, 6, 13, 15, 16 və 25-ci), ‘Özünü İfade etmə’ alt faktorundan (5-ci maddə), ‘Effektiv Dinləmə və Qeyri-verbal Ünsiyyət’ alt faktorundan (11, 18, 19 ve 22-ci) və ‘Ünsiyyət Qurmağa İstəklilik’alt faktorundan (7, 9 və 14-cü) maddələr çıxarılmışdır. Bu əməliyyatdan sonra qalan maddələr üzərində Təsdiqləyici Faktor Analizi həyata keçirilmişdir. Ölçmə vasitəsinin maddələrinin daxili ardıcılığı ilə əlaqədar etibarlılığı Cronbach alfa əmsalı ilə hesablanmışdır. Etibarlılıq analizləri nəticəsində ÜBÖ-QF-nın Cronbach alfa əmsalları UQTB alt faktoru üçün .45, ÖİE alt faktoru üçün .72, EDQVÜ üçün .60, ÜQİ üçün .34 və ölçmə vasitəsinin bütünü üçün isə .67 olaraq müəyyənləşdirilmişdir. Ümumilikdə dəyərləndirildikdə, Ünsiyyət Bacarıqları Ölçmə vasitəsi Azərbaycan formasının universitet tələbələrinin ünsiyyət bacarıqlarını ölçmək üçün keçərli və etibarlı bir ölçmə vasitəsi olduğu qənaətinə gəlinmişdir.

Açar sözlər: Ünsiyyət bacarıqları, ölçmə vasitəsi, ölçüyə uyğunlaşma, etibarlılıq, Təsdiqləyici Faktor Analizi (DFA)

SUMMARY**Adaptation of the Communication Skills Scale to the Azerbaijani language****Ercan Yılmaz***Necmettin Erbakan University, Turkey***Gulnar Jafarova***Necmettin Erbakan University, Turkey*

This research is aimed to adapt the Turkish form of the 'Communication Skills Scale' to the Azerbaijani language. The scale to be adapted is a Likert-type scale and was developed by Owen and Bugay (2014). The scale items were translated into Azerbaijani independently by the researcher and the Azerbaijani language expert, and then the translations were compared by coming together and a single Azerbaijani expression was reached for each item. Necessary adjustments were made by taking expert opinions, and the language validity of the scale was made. The language equivalence study of the scale was carried out with Azerbaijani students studying in Turkey. The participants of the research consist of a total of 551 students, 297 of whom are studying at the undergraduate level and 254 at the graduate level, in one of the State Universities in Baku in the 2019-2020 academic year. As a result of the examinations, it was decided not to perform an Explanatory Factor analysis of the scale, and a Confirmatory Factor analysis was performed. In order to obtain better goodness-of-fit values as a result of CFA, the Communication Principles and Basic Skills dimension (1, 3, 6, 13, 15, 16, and 25), Self-Expression (5), Active Listening and Non-Verbal Communication dimension (11, 18, 19 and 22), and in the Willingness to Communicate dimension (7, 9 and 14) items were removed from the scale. After this process, a confirmatory factor analysis of the remaining items was performed.

The reliability of the scale's internal consistency was calculated with Cronbach's alpha coefficient. In the analyzes made for reliability, the Cronbach's alpha coefficients of IBS-SF were .45 for FEI (LQTB), .72 for BSI (SSI), .60 for EDSOI (EDQVU), .34 for TWO (UQI), and .67 for the entire scale. found. When evaluated in general, it was concluded that the Azerbaijani form of the scale can be used as a valid and reliable measurement tool to measure the communication skills of university students.

Key words: Communication skills, measurement tool, measurement adaptation, reliability, Confirmatory Factor Analysis (DFA)